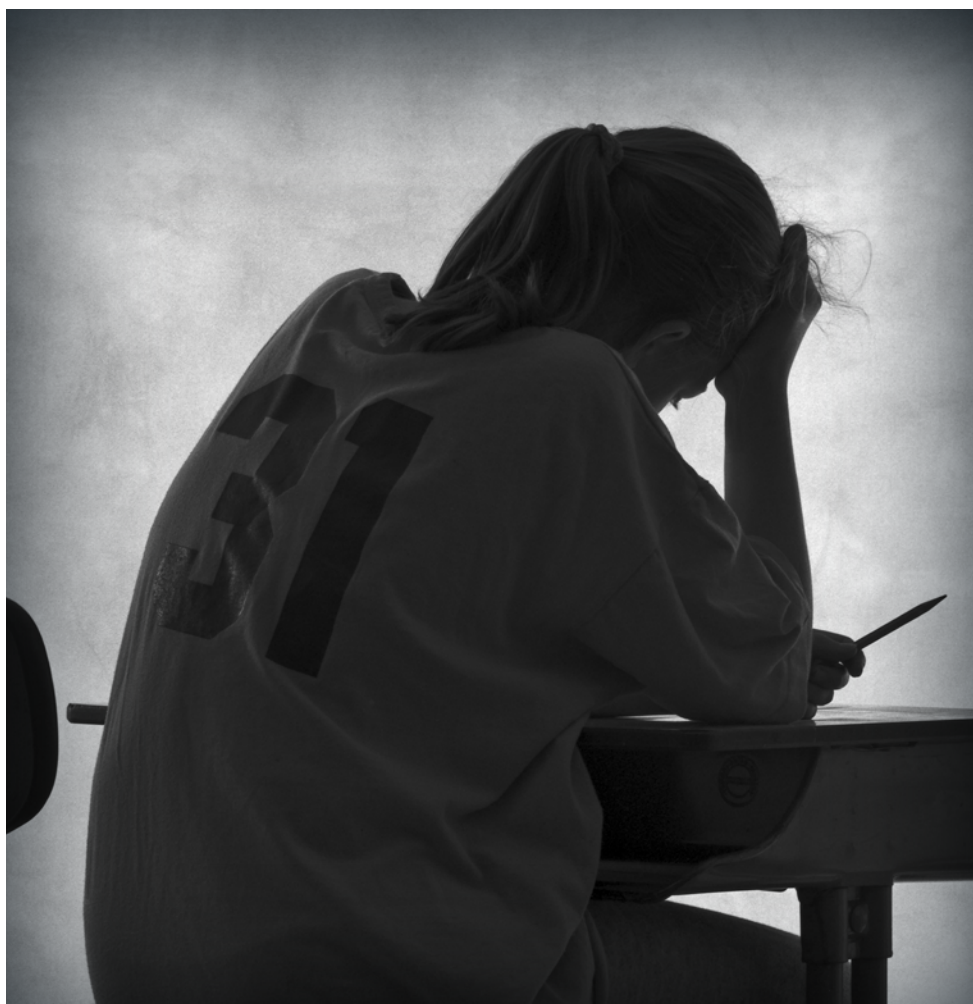

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

UNDERSÖKNING FRÅN LÄRARNAS RIKSFÖRBUND

"Som lärare ska man trolla med knäna"

*En undersökning om skolans arbete med
extra anpassningar och särskilt stöd*

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	4
Bakgrund	6
Förändrad reglering av särskilt stöd	6
Elever utan stöd och lärare i ohållbara situationer	6
Undersökning	8
Många elever går utan stöd enligt lärarna	8
Det saknas ekonomiska resurser och kompetens	10
Det saknas kompetenser i elevhälsan	11
Metodbeskrivning.....	12
Bilaga 1	15

"Som lärare ska man trola med knäna"

En undersökning om skolans arbete med extra anpassningar och särskilt stöd

Sammanfattning och slutsatser

Denna undersökning handlar om elevers rätt att få särskilt stöd i grundskolans årskurs 7–9. Enligt skollagen har elever som utretts för särskilt stöd, och bedömts vara i behov av det, rätt att få sådant stöd. Denna undersökning visar att många lärare har elever som de och deras kollegor anser är i behov av särskilt stöd men som ändå inte får det. Ofta beror det på att det saknas ekonomiska resurser på skolan eller olika kompetenser, såsom speciallärare.

Centrala resultat

Undersökningen visar:

- **Att 8 av 10 kommunalt anställda lärare uppger att de undervisar elever som de och deras lärarkollegor anser vara i behov av särskilt stöd men som inte får det.** Det finns en tydlig skillnad mellan olika skolor, beroende på vilken elevsammansättning skolorna har. Problemet är större på skolor där föräldrarnas genomsnittliga utbildningsnivå är lägre. I jämförbara kommunala och fristående skolor rapporterar lärarna på kommunala skolor att problemet är större än vad lärarna på fristående skolor gör.
- **Att många lärare vittnar om långa utredningstider, stora klasser med många olika stödbehov och bristande resurser.** Lärare berättar bland annat om hur utåtagerande elever får de stödresurser som finns på skolan, om elever som får utredningsresultaten först i årskurs nio när allt är för sent och ytterligare fler om ensamarbete i stora klasser med stora varierande behov, från nyanlända till elever med svåra diagnoser.
- **Att många lärare hänvisas till att hantera konsekvenserna av brister i stödarbetet direkt i undervisningen.** Tre av fyra lärare uppger att ofta när de i lärarkollegiet anmäler ett elevärende gällande särskilt stöd så skickas det tillbaka till dem med uppmaningen att de inte gett tillräckligt med extra anpassningar.

Lärarnas Riksförbunds slutsatser

- **Eleverna har rätt till stöd – ge lärarna förskrivningsrätt**
Den förändrade skollagsregleringen av det särskilda stödet tycks i många fall ha blivit en ventil för skolor att undvika att ge kostsamt särskilt stöd till eleverna. Det är nu möjligt för skolor att hänvisa till att lärarna inte gett tillräckliga extra anpassningar av undervisningen. Både denna undersökning och Lärarnas Riksförbunds tidigare granskning av beslut från Skolinspektionen¹ visar att detta innebär att elever kan gå en mycket lång tid utan att vare sig utredas för särskilt stöd och än mindre få det. I en tidigare undersökning² har förbundet också visat att detta nollsummespel om stödresurserna ofta innebär att de elever vars föräldrar skriker högst får stöd.

Ingen känner en elev i undervisningssammanhang så bra som elevens lärare. De insikter läraren har om elevens inläring och kunskaper måste därför nyttjas bättre. Den kan inte försvinna i ett svart utredningshål och verkliga insatser för den enskilda eleven ska inte drunkna i den uppsjö av stödbehov som kan finnas inom en och samma klass. En lärare kan ofta på förhand veta vilka moment som kommer kräva ett visst typ av stöd för en elev. I många fall kan läraren redan i sin planering möta detta genom en extra anpassning, till exempel i vilket arbetsmaterial som förbereds. Men stödet därutöver – att sitta 15 minuter med en viss elev, komma igång med ett visst digitalt

¹ Mer resurser till utsatta skolor (2017)

² Så påverkar föräldrarna undervisningen (2014)

läromedel, finna ro i ett enskilt grupprum – räcker ofta inte en ensam lärare till när resten av klassen också behöver den ordinarie undervisningen. Här krävs det på skolnivå att det finns en organisation och bemanning för att kunna ha ett proaktivt stödarbete där ytterligare resurser på förhand kan kallas in till olika moment av läraren.

Lärarnas Riksförbund föreslår att det skapas en organisation för och reglering av en tydlig förskrivningsrätt för lärare till elevstöd från speciallärare inom ramen för ytterligare extra anpassningar. Detta skulle innebära att snabbare och mer proaktivt stöd skapas för eleverna och som inte kräver långa utredningstider.

- **En kompensatorisk skola kostar – genomför Skolkommissionens förslag**
En förskrivningsrätt för lärare kommer självfallet att kosta mer än vad nuvarande extra anpassningar och särskilt stöd kostar och kostnaderna kommer inte att vara jämnt fördelade över alla skolor; såväl denna undersökning som Lärarnas Riksförbunds tidigare granskning av Skolinspektionens skolbeslut, *Mer resurser till utsatta skolor* (2017), visar att problemet är större på utsatta skolor där föräldrarnas genomsnittliga utbildningsnivå är lägre. Den kompensatoriska resursfördelningen måste därför öka och statens måste ta det övergripande ansvaret för att detta sker. Skolkommissionens förslag om ytterligare sex miljarder till skolans undervisning och elevhälsa, viktade efter skolornas elevsammansättning, måste därför genomföras i bred enighet mellan riksdagspartierna.
- **Särskilt stöd kräver ofta särskilda lärare**
För många elever som behöver särskilt stöd är egentligen inte formeln svår. Mycket tid i en mycket lugn och avskild miljö med en mycket duktig lärare räcker mycket långt för att få många elever att ta stora kunskapskliv. Detta kräver dock tillgång till skickliga speciallärare som under längre sammanhängande tid kan arbeta specifikt med olika elever. Elever i behov av stöd måste få det tidigt i grundskolan, de får inte fastna i en utredningsbyråkrati och därmed gå utan stöd. En förskrivningsrätt för lärare är ett viktigt steg för att dels kunna arbeta mer proaktivt med stöd till elever, dels att snabbare kunna sätta in adekvat stöd till elever vid uppkomna behov.

Vår undersökning visar tyvärr att speciallärare tycks vara den svåraste gruppen att rekrytera. Det finns idag knappt 6 000 tjänstgörande speciallärare i Sverige. Till 2025 måste de vara minst 10 000. Det kan vi åstadkomma genom att öka individens avkastning på vidareutbildningen och att vi möjliggör fler lärare att arbeta och vidareutbilda sig samtidigt.

Bakgrund

Förändrad reglering av särskilt stöd

Den 1 juli 2014 trädde en förändring av skollagens reglering om elevers rätt till särskilt stöd i kraft.³ Förändringen innebar att ett nytt ”mellansteg” i arbetet med särskilt stöd infördes, ett mellansteg vars syfte bland annat var att lätta på den administrativa bördan för lärarna. Innan förändringen krävdes nämligen att alla typer av särskilt stöd som en elev skulle få dokumenterades i ett åtgärdsprogram. Detta ansågs vara ett av flera skäl till att lärarnas administrativa börda ökat över tid. Det nya mellansteget – ”extra anpassningar” – var tänkt att utgöras av sådant som en lärare själv kan fatta beslut om och direkt utforma och genomföra i klassrummet. I Skolverkets allmänna råd för arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram ger myndigheten ett antal exempel på vad detta kan handla om:

Exempel på extra anpassningar kan vara att hjälpa en elev med att planera och strukturera ett schema över skoldagen, eller ge extra tydliga instruktioner eller stöd för att sätta igång arbetet. Även ledning i att förstå texter, förklaringar av ett ämnesområde på ett annat sätt eller färdighetsträning inom ramen för den ordinarie undervisningen, exempelvis lästräning, är att anse som extra anpassningar.⁴

Om extra anpassningar av detta slag inte visar sig vara tillräckliga för att en elev ska nå de kunskapskrav som minst krävs ska detta anmälas till rektor som skyndsamt ska se till att elevens behov av särskilt stöd utreds. Om utredningen visar att särskilt stöd behövs ska detta ges. Denna formulering i skollagen, det vill säga regleringen ”[o]m en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd”⁵, är helt central. Det är bland annat här rättighetsperspektivet för eleven blir mycket tydligt; om eleven behöver sådant stöd så ska denne få det, alldeles oavsett vilka andra förutsättningar som råder på skolan eller hos huvudmannen.

Det särskilda stödet sedan, nästa steg i stödkedjan, skiljer sig från de extra anpassningarna på så sätt att de är mycket mer regelbundna och sker över en längre tid. Skolverkets allmänna råd igen:

Åtgärderna kan handla om att tillgodose ett specifikt stödbehov i ett eller flera ämnen. Det kan även handla om mer regelbundna specialpedagogiska insatser under längre tid, såsom en regelbunden kontakt med speciallärare. En annan möjlig åtgärd är tillgång till en elevassistent som stödjer eleven under hela skoldagen. [...] Åtgärder som handlar om placering i särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning eller anpassad studiegång kan också komma i fråga.⁶

Elever utan stöd och lärare i ohållbara situationer

Syftet med denna reform var vällovligt, men vi ser nu tecken på att den nya regleringen har skapat en frustrerande situation för många lärare. I en tidigare rapport gjorde Lärarnas Riksförbund en stor genomgång av samtliga Skolinspektionsbeslut under 2016 för grundskolor med årskurs 7–9.⁷ Ett problem som tydligt framkom i undersökningen var att många lärarkollegium på skolor där eleverna har stora stödbehov fick tillbaka elevärenden från elevhälsan, där de senare sa att det inte skulle ske någon utredning för särskilt stöd i och med att lärarna inte gjort tillräckliga försök med extra anpassningar. Det framkom i undersökningen

³ Lag 2014:456

⁴ Skolverket (2014), *Allmänna råd för arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*, s.22

⁵ Skollagen (2010:800) 3 kap 8 §

⁶ Skolverket (2014) s.37f

⁷ Lärarnas Riksförbund (2017), *Mer resurser till utsatta skolor*

att de nya reglerna kring extra anpassningar och särskilt stöd därmed tycks ha blivit en ventil för många skolor att undvika att behöva sätta in kostnadsdrivande särskilt stöd.

På en skola i undersökningen beskrev exempelvis lärarna att det är meningslöst att anmäla till rektor när extra anpassningar inte fungerar, det leder ju ändå inte till någon utredning eller stöd till eleven. En lärare sa att ”där stångar man sig blodig” och berättade för Skolinspektionen att av alla anmälningar till rektor hade endast fyra resulterat i en utredning under hösten 2015, trots att många fler elever hade svårigheter. En annan lärare på samma skola berättade om en elev som hade F i nästan alla ämnen vilket anmälades till rektor. Läraren fick då veta att fler extra anpassningar skulle göras och en utredning gjordes inte. En termin senare anmälde lärarna ärendet igen och då utreddes det till sist men vid Skolinspektionens besök över ett år från den första anmälan fanns fortfarande inget åtgärdsprogram och eleven fick ännu inget särskilt stöd.⁸

Mot bakgrund av de resultat som framkom i förbundets undersökning av Skolinspektionsbesluten har vi därför gått vidare med att undersöka hur arbetet med extra anpassningar och särskilt stöd fungerar i en enkät riktad till lärare i grundskolans årskurs 7–9. Skälet till att undersökningen är avgränsad till årskurs 7–9 är för att det är för de skolor som har årskurs 9 som det finns rik tillgång till offentlig data i Skolverkets databaser. Genom att avgränsa undersökningen till dessa årskurser kan vi relatera våra resultat till olika typer av registeruppgifter om skolorna.

Undersökningen skickades ut till lite drygt 2 500 medlemmar i Lärarnas Riksförbund. Totalt har drygt 1 100 lärare besvarat enkäten. En fylligare metodbeskrivning ges i slutet av rapporten.

⁸ Ibid.

Undersökning

I det följande redovisas undersökningens resultat. Notera att vissa nivåskattningar för riket inte är möjliga att genomföra. En fylligare diskussion förs i metodavsnittet. Resultaten för kommunala skolor är däremot generaliserbara för riket.

Många elever går utan stöd enligt lärarna

En av de centrala frågorna i undersökningen gällde om det finns elever som lärarna anser behöver särskilt stöd men som av olika anledningar inte får det. Undersökningen visar att 8 av 10 lärare i kommunala skolor bedömer att det finns elever som behöver särskilt stöd men som inte får det (figur 1).

Undersökningen visar att detta problem finns på alla typer av skolor, det vill säga det förekommer inte endast på de skolor som har de tuffaste förutsättningarna. För att illustrera detta delar vi in alla skolor i kvartiler efter vilken genomsnittlig utbildningsnivå föräldrarna har. Kvartil 1 innehåller då de 25 procent skolor där föräldrarna har lägst utbildningsnivå och kvartil 4 de 25 procent som har högst.

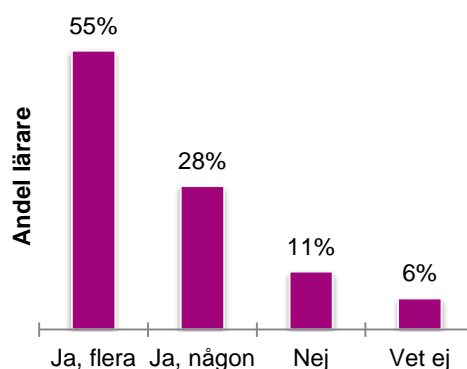
Vi ser då att fenomenet är vanligare bland skolor i kvartil 1 men att det också förekommer i stor utsträckning även i de andra grupperna. I figur 2 jämförs nivåerna i kvartil 1 och 4.

Sannolikheten att problemet existerar är dock mycket högre på skolor där föräldrarna i snitt har en lägre utbildningsnivå. Detta illustreras i ett särskilt diagram i bilaga 1.

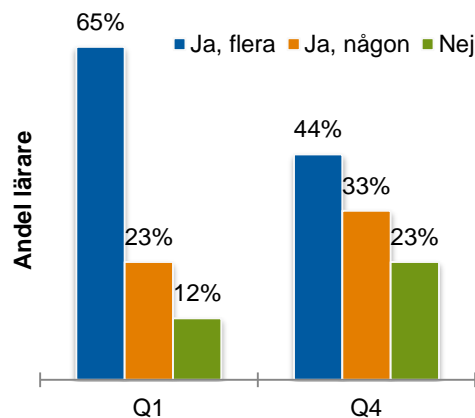
I undersökningen har fristående skolor med låg genomsnittlig utbildningsnivå bland föräldrarna varit underrepresenterade (se metodavsnittet i slutet av rapporten). Av detta skäl kan vi inte göra raka jämförelser mellan kommunala och fristående skolor. I den övre kvartilen är representativiteten däremot bättre varför vi kan göra jämförelser där. Vi finner då att problemet med elever som inte får särskilt stöd trots sina lärarbedömda behov tycks vara något vanligare vid kommunala skolor än vid fristående (figur 3).

Att elever blir utan ett stöd som lärarna bedömer att de behöver är ett stort likvärdighetsproblem. Det vittnar i grunden

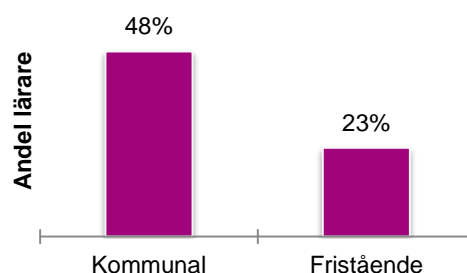
Figur 1: Har du elever som ni i lärarkollegiet anser är i behov av särskilt stöd men som inte får det?
Kommunala skolor

Figur 2: Finns elever i behov av särskilt stöd men som inte får det?
Efter föräldrarnas utbildningsnivå

Figur 3: Finns *flera* elever i behov av särskilt stöd men som inte får det?
Kvartil 4, föräldrarnas utbildningsnivå

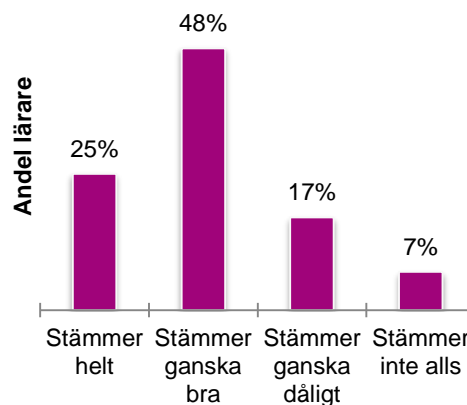

också om skolans svårigheter att ha en verkligt kompensatorisk effekt på elevernas resultat, om inte de elever som är i störst behov av extra stöd och hjälp inte kan få det.

Detta blir också ett problem ur ett lärarperspektiv då de måste fortsätta att försöka ge extra anpassningar till elever för vilka de redan bedömt att extra anpassningar inte är tillräckliga stödåtgärder för att dessa ska nå målen. Detta problem framkom också tydligt i Lärarnas Riksförbunds tidigare undersökning *Mer resurser till utsatta skolor* (2017).

I enkäten har lärarna fått svara på ett påstående om huruvida det förekommer att elevhälsan bollar tillbaka elevärenden till dem att hantera genom att ge fler extra anpassningar. Knappt 3 av 4 lärare uppger att detta stämmer helt eller ganska bra (figur 4).

Figur 4: Ofta när vi lärare anmäler ett elevärende gällande särskilt stöd skickas ärendet tillbaka till oss lärare för fler EA

Flera av lärarnas öppna svar vittnar om en tungrodd utredningsbyråkrati som lämnar elever utan stöd:

”Kommunen har en tung och tidsödande organisation med en central elevhälsa. Elever som uppmärksammas av en enskild lärare får inte det stöd de behöver i tid, detta innebär att eleven hamnar efter och läraren får fler och fler nivåer på undervisningen. Den centrala elevhälsan arbetar i princip bara mot ett arbetslag eller det lokala elevhälsoteamet, många upplever också bristande kompetens från den centrala enheten.”

”Mentor skall inställa sig hos den lokala elevhälsan för att rapportera ett ärende och gå på ’SIP möten’ för att följa upp ärenden, detta drabbar undervisningen både i form av lektionsbortfall och raserad planering. Ett vanligt svar från den lokala elevhälsan är ’ta det ett varv till’, man litar alltså inte på att lärare/arbetslag gjort vad man kan. Det finns lärare som har 17 elever och av dessa är den större delen elever med behov av stöd. Förvaltningen funderar över de låga resultaten på skolan.”

”En viktig orsak till att elever inte får, eller får alldeles för sent, den hjälp de behöver är byråkratin och utredandet. De utredningar som görs tar en oändlig tid och när väl resultatet (ibland med diagnos) är klart så går eleven kanske redan i nian. Jag har i princip aldrig varit med om att en utredning har givit någon kunskap som vi lärare inte hade redan innan.”

”Det finns en förväntan om inkludering, ett modeord som utnyttjas flitigt. Alla ska inkluderas oavsett förutsättningar och behov. Det kan gälla nyanlända som man av sociala skäl låter gå ut i klass tidigt, elever med multipla diagnoser, elever som har kognitiva utmaningar osv.”

”Vi lärare ska klara allt. På skolan finns en psykolog anställd. I hennes arbetsbeskrivning finns handledning av personal, men inget ’operativt’ arbete. Jag som har arbetat i 30 år behöver inte handledning. Jag kan själv se det som psykologen ser och berättar för mig efter att ha observerat klassen i två lektioner. Jag som lärare behöver konkret hjälp. Vissa elever behöver sitta i lugn och ro. Skolan har inga grupprum.”

”Den centrala utredningsfunktionen i kommunen arbetar utifrån att så få elever som möjligt ska få hjälp. De fungerar alltså som ett hinder för elevers möjligheter i skolan. Vi har elever som inte når målen i något ämne men som ändå inte får stöd utöver de ämneslärarna kan ge. Det kallas inkludering och används som slag i ansiktet på elever som inte klarar att få många intryck, samtidigt som de ska vara fokuserade på för dem krävande uppgifter. Skolchefen skryter med att eleverna i kommunen har relativt många meritpoäng per satsad krona, vilket är detsamma som att skryta om att kommunen satsar lite på skolan.”

Det saknas ekonomiska resurser och kompetens

Lärarna i undersökningen som har uppgett att det finns elever som de bedömer är i behov av särskilt stöd men som inte får det har ombetts svara på några påståenden om varför eleverna inte får särskilt stöd. Att det beror på att det saknas ekonomiska resurser på skolan stämmer helt eller ganska bra enligt 8 av 10 kommunalt anställda lärare (figur 5). Att det saknas viss kompetens på skolan stämmer helt eller ganska bra enligt 6 av 10 kommunalt anställda lärare.

Lärarna får också ta ställning till ett påstående om speciallärarkompetensen på deras skola. Redan i påståendet formulerades en medveten viktning av det som blir lärarnas svar, genom att relatera tillgången till speciallärare på skolan till det faktiska behovet (se figur 6).

Det visar sig när vi analyserar svaren för kommunalt anställda lärare att man i snitt tycker att bristen på speciallärare är förhållandevis lika, i förhållande till elevbehoven, oavsett vilket utbildningskvartil på föräldrarna som studeras. I alla kvartiler efter föräldrarnas utbildningsnivå uppger cirka 75 procent av lärarna att påståendet stämmer ganska dåligt eller inte alls (jmf figur 6).

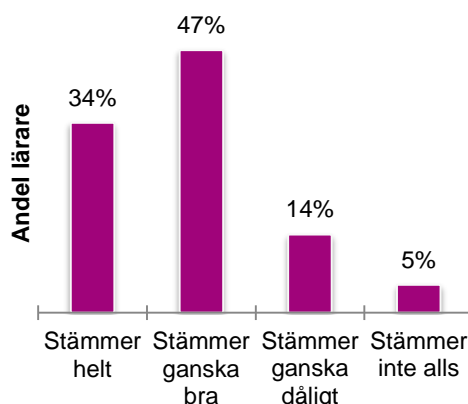
När vi jämför svaren för lärare som arbetar på kommunala respektive fristående skolor med den högsta föräldrautbildningsnivån finner vi en skillnad till de fristående skolornas fördel. Knappt hälften, 47 procent, av de svarande friskolelärarna svarar att påståendet om speciallärartillgången stämmer ganska dåligt eller inte alls, vilket ska jämföras med 71 procent av de svarande kommunala lärarna (figur 7).

I de öppna svaren vittnar många lärare om hur resurserna inte räcker till alla elever och vad som gör att olika elever prioriteras på olika sätt:

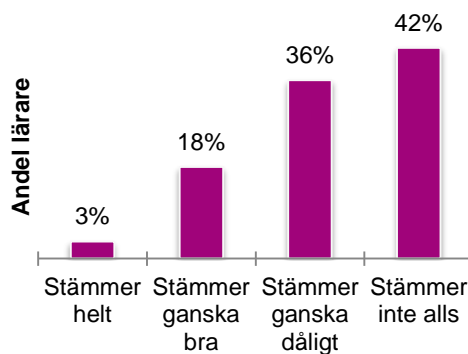
”Det finns en specialpedagog och en lärare som är anställd som speciallärare. Men många elever behöver mycket en-till-en-undervisning för att överhuvudtaget kunna arbeta vidare. Så resurserna räcker långt ifrån till.”

”Resurserna styr. Utåtagerande elever får mer stöd än elever som ’inte stör’. Speciallärarnas tid räcker inte till. Svårt att få tillgång till särskild undervisningsgrupp när elever har det behovet. Långsam beslutsgång inom kommunen.”

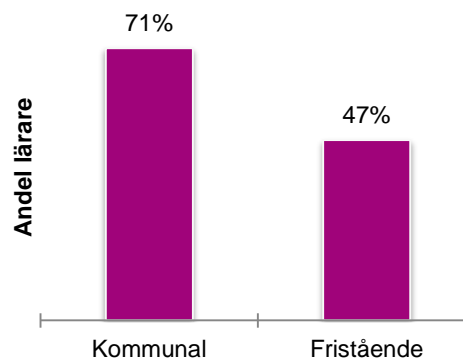
Figur 5: Det saknas ekonomiska resurser för att ge särskilt stöd
Kommunala skolor

Figur 6: På min skola finns det speciallärare i såväl de ämnen och i den omfattning som behövs givet elevernas behov
Kommunala skolor

Figur 7: Påståendet om speciallärartillgång stämmer ganska dåligt eller inte alls
Kvartil 4, för.utb.nivå

”Vi drar över vår budget, trots detta saknas det resurser. Varje enskild skola bör egentligen först se över sina behov och sen få en budget utifrån det. Nu är det tvärtom, budgeten först sen får vi se hur mycket resurser som det räcker till.”

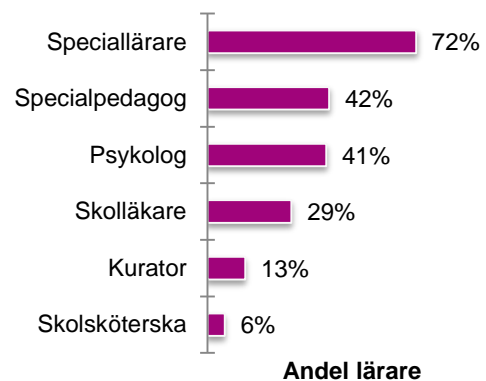
”Som ensam lärare i en klass med 25–27 elever förväntas man bedriva ’perfekt’ pedagogiskt ledarskap och kunskapsutläring. I samtliga klasser finns i dag minst 2 eller tre elever med npf-diagnos, ast-problematik och sociala svårigheter. Sammanfattningsvis: Som lärare ska man trola med knäna.”

Det saknas kompetenser i elevhälsan

Avslutningsvis har lärarna fått ange om det saknas kompetenser i elevhälsan på skolan. En knapp tredjedel av lärarna uppger att det saknas någon kompetens i elevhälsan. I en följdfråga har lärarna fått ange vad som saknas. Frågan har utgått från skollagens krav men även specifikt inkluderat speciallärare. Flera svar har kunnat markeras varför staplarna i figur 8 inte summerar till 100 procent.

Figur 8: Vilka kompetenser saknas i elevhälsan på din skola?

N=315

Metodbeskrivning

Denna undersökning är gjord inom ramen för Lärarnas Riksförbunds lärarpanel. Lärarpanelen skiljer sig från andra webbpaneler ur ett antal centrala aspekter, vilket ökar kvaliteten på uppgifterna och deras representativitet.

Nedan ges en generell beskrivning av lärarpanelen. Därefter redovisas specifika uppgifter för föreliggande undersökning.

Lärarpanelens urvalsram och representativitet

Lärarnas Riksförbunds lärarpanel skiljer sig från många andra webbpaneler ur ett antal centrala aspekter.

För det första är inte lärarpanelen en så kallad självrekryterande panel. Till en självrekryterande panel anmäler individen att densamme vill delta i undersökningar. Ett självrekryterande förfaringssätt innebär att alla personer i den egentliga urvalsramen (den population man vill beskriva med undersökningen) inte har samma sannolikhet att kunna ingå i urvalet; det är ju endast de som sökt upp och hittat anmälningssidan till panelen som kan komma att ingå i den slutliga panelen. Detta kan innebära att personer som aktivt söker sig till panelen har vissa egenskaper som de som inte söker sig till panelen saknar, vilket i förlängningen kan påverka undersökningsresultatets tillförlitlighet och representativitet.

Lärarnas Riksförbunds lärarpanel bygger istället på ett rekryteringsförfarande, där samtliga medlemmar tillfrågas om de vill ställa upp. Det innebär att alla personer i urvalsramen (förbundets medlemmar) initialt har samma sannolikhet att ingå i panelen. Det finns dock fortfarande ett selektionsproblem även med detta förfaringssätt i och med att olika personer kan vara olika benägna att tacka ja till inbjudan, men detta problem fanns också med den historiskt vanliga postala enkäten; vissa är mer benägna än andra att svara. Rekryteringsförfarandet minskar skevheten som uppstår i en självrekryterande panel genom att alla individer i urvalsramen kontaktas med samma förfrågan.

För det andra har Lärarnas Riksförbund, via sitt medlemsregister, full kunskap om hur lärarpanelens urvalsram ser ut, och mer detaljerade uppgifter om densamme, än vad till exempel vissa undersökningsföretag som upprättar självrekryterade paneler kan ha. Dessa uppgifter kan dessutom kopplas samman med vissa offentliga uppgifter om skolor, lärare och elever i Skolverkets databaser. Detta innebär att Lärarnas Riksförbund redan vid upprättandet av panelen kan avgöra hur representativ lärarpanelen är i förhållande till urvalsramen samt utifrån denna analys, tillsammans med en analys av en specifik undersöknings svarsfrekvenser, avgöra hur representativa resultaten är. Vid behov kan också resultaten viktas.

För det tredje görs alltid obundna slumpmässiga urval inom lärarpanelen som ett led i att minska den eventuella effekten av det ovan beskrivna selektionsproblemet. Det vill säga, en individ som tackat ja till att delta i undersökningar kan aldrig veta – eller påverka – vilka undersökningar densamme inbjuds att delta i.⁹

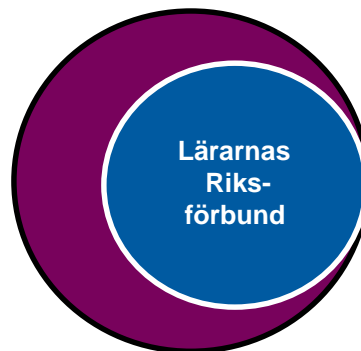
⁹ Vidare läsning: Göritz, A. S. & Neumann, B. P. (2016). The longitudinal effects of incentives on response quantity in online panels. *Translational Issues in Psychological Science*, (2) s.163–173; Martinsson, J. & Andreasson, M. (2013). Olika metoder – lika resultat? Göteborg: Göteborgs universitet; Wang, W. et al. (2014). Forecasting elections with non-representative polls. *International Journal of Forecasting*, (31) nr 3 s.980–991; Couper, M. P. (2011). The future of modes of data collection. *Public Opinion Quarterly*, (75) nr 5 s.889–908; Yeager, D. S. et al. (2011) Comparing the accuracy of rdd telephone surveys and internet surveys conducted with probability and non-probability samples. *Public Opinion Quarterly*, (75) nr 4 s.709–747.

Lärarpanelen och riksrepresentativitet

Lärarpanelens urvalsram är Lärarnas Riksförbunds medlemmar. I och med att alla Sveriges lärare inte är medlemmar i Lärarnas Riksförbund kan inte resultat av undersökningar gjorda i lärarpanelen per automatik generaliseras till hela landets lärarkår.

Med detta sagt är det ändå viktigt att påpeka att en mycket stor andel av landets legitimerade och behöriga lärare är medlemmar i Lärarnas Riksförbund varför överlappningen av de två urvalsramarna är stor (se figur M1) samt att de liknar varandra i mycket stor utsträckning. Till exempel är mått som medelålder och andel individer i fristående skolor helt överensstämmande mellan de båda urvalsramarna.

Figur M1: Överlappning av urvalsramar

I föreliggande undersökning har olika bortfallsanalyser genomförts för att kunna fastställa resultatens generaliserbarhet. Analysen visar att det funnits en underrepresentation av lärare vid fristående skolor där föräldrarnas genomsnittliga utbildningsnivå är låg. Redan i totalpopulationen av skolor är denna andel mycket låg – de flesta fristående grundskolorna återfinns i de högre kvartilerna av fördelningen i föräldrarnas utbildningsnivå (se figur M2). Det har i denna undersökning därför inneburit att antalet svarande lärare vid fristående skolor där föräldrarnas utbildningsnivå är låg är mycket litet, så litet att det inte är ett tillräckligt underlag för att kunna vikta resultaten. Därmed går det inte heller att fastställa ett genomsnitt i vissa mått för samtliga friskolor som grupp. Detta kan vi däremot göra för de kommunala skolorna vars representativitet bland de svarande oviktat i det närmaste exakt överensstämmer med urvalsramen. Detta redovisas i tabell M1.

Urval och svarsfrekvens till föreliggande undersökning

Målgruppen för föreliggande undersökning var yrkesverksamma lärare i grundskolans årskurs 7–9. Skälen för denna avgränsning beror främst på att det är för dessa skolor som det finns rik tillgång på statistik om resultat, elev- och personalsammansättning i Skolverkets register. Ur lärarpanelen drogs ett urval om 2536 lärare som mötte dessa kriterium. För att säkerställa att alla svarande lärare var målgruppsaktuella inleddes enkäten med en kontrollfråga. Totalt avslutade 56 personer enkäten efter kontrollfrågan. Ytterligare 122 personer nåddes aldrig av enkäten på grund av autosvar eller felaktiga adresser.

Det slutgiltiga nettourvalet och svarsfrekvensen framgår av tabell M2.

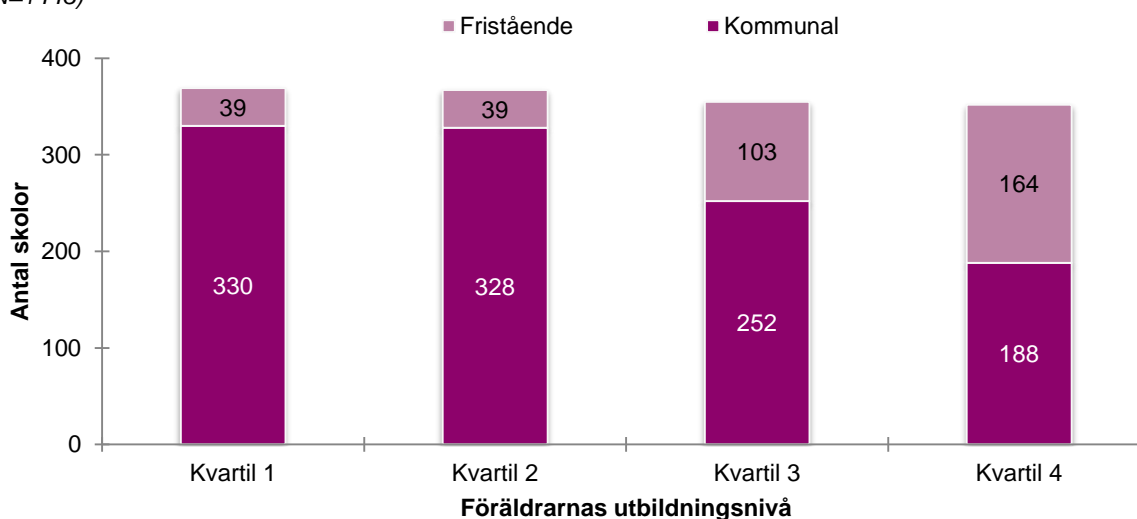
Statistiskt säkerställda skillnader

Samtliga skillnader mellan olika undergrupper som nämns i undersökningen är statistiskt säkerställda på 95 %-nivån om inget annat anges.

Datinsamling

Datinsamlingen genomfördes från och med 11 september till och med 9 oktober 2017. Totalt skickades fyra påminnelser.

Figur M2: Antal grundskolor indelade efter föräldrarnas utbildningsnivå och kvartil
(N=1443)

Källa: Egna bearbetningar av data från Skolverkets SALSA-databas.

Tabell M1: Antal kommunala 7–9-skolor i urvalsramen samt i enkätresultaten efter föräldrarnas utbildningsnivå

	Alla kommunala skolor	Kommunala skolor i analysen
Föräldrarnas utbildningsnivå		
Kvartil 1 (lägst)	30 %	27 %
Kvartil 2	30 %	31 %
Kvartil 3	23 %	25 %
Kvartil 4 (högst)	17 %	17 %
Totalt (N)	1 443	574

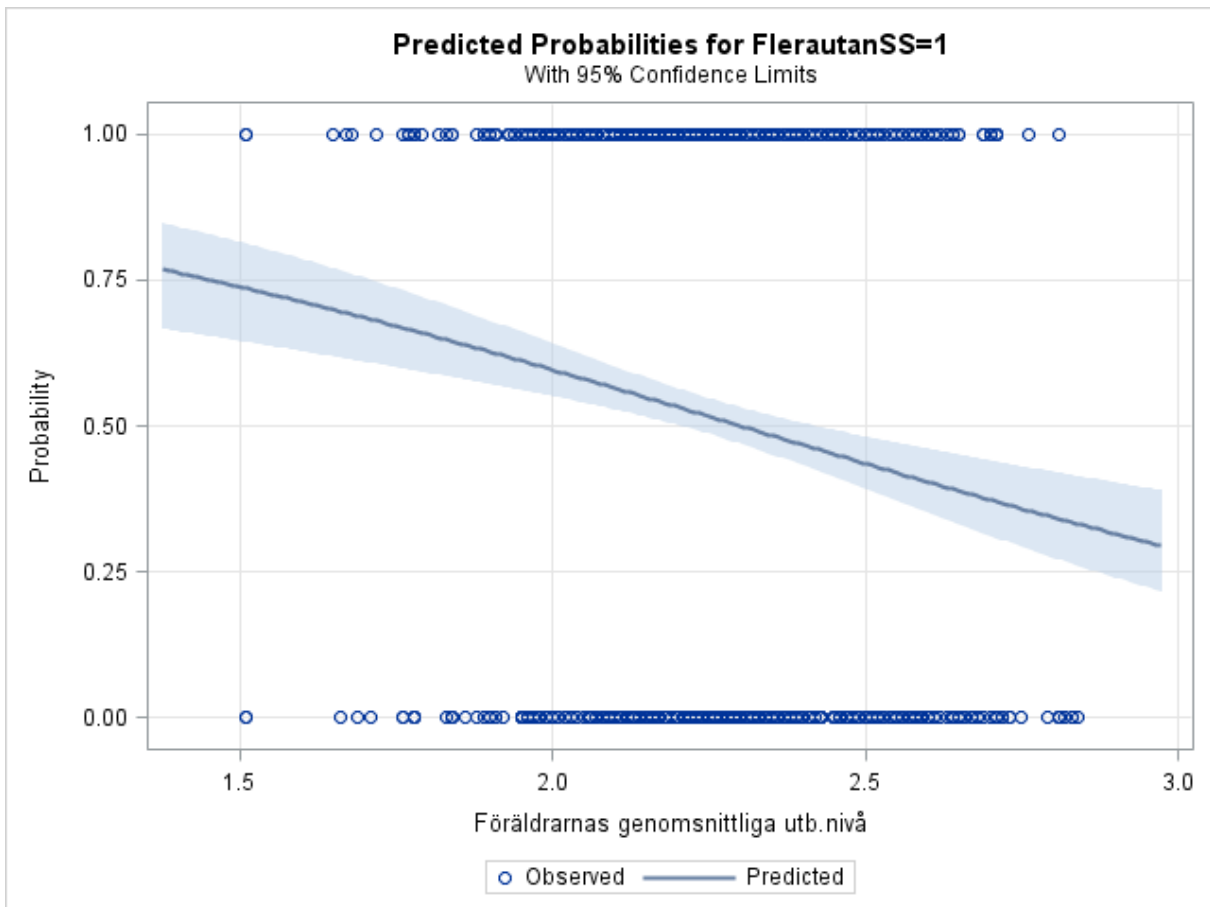
Källa: Skolverkets SALSA-databas

Tabell M2: Urval och svarsfrekvens

	Antal	Andel
Bruttourval	2 536	100 %
Felaktiga kontaktuppgifter	122	4,8 %
Ej i målgrupp	56	2,2 %
Nettourval	2 358	100 % (93 %)
Internbortfall	117	5,0 %
Antal fullföljda	1 136	48,2 %
Svarsfrekvens beräknat på bruttourval:		45 %
Svarsfrekvens beräknat på nettourval:		48 %

Bilaga 1

Diagrammet beskriver sannolikheten för att lärare ska uppge att det finns flera elever som lärarkollegiet bedömer vara i behov av särskilt stöd men som inte får det i förhållande till föräldrarnas genomsnittliga utbildningsnivå på skolan. Skalan på Y-axeln går från 1 (100 procent sannolikhet) till 0. Värdet på X-axeln tolkas som att 1 motsvarar grundskoleutbildning i genomsnitt, 2 gymnasieutbildning och 3 högskoleutbildning. De skuggade områdena runt den prognosticerade sannolikheten markerar det 95-procentiga konfidensintervallet.

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

**Lärarnas Riksförbund är det akademiska förbundet som
enbart organiserar behöriga lärare och studie- och yrkesvägledare.
Med 90 000 medlemmar är vi ett av de största förbunden inom Saco.**